

ÇORUM-ALACA HÖYÜK'TE 3260 YIL ÖNCESİNE DÖNÜŞ: ANTİK HITİT BARAJININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE HITİT YAŞAMININ CANLANDIRILMASI

Ahmet APAYDIN
Giresun Üniversitesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Giresun
ahmet.apaydin@giresun.edu.tr

Aykut ÇINAROĞLU
Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi, Ankara
aykut_cinaroglu@hotmail.com

İnci İNAL
DSİ 5. Böge Müdürlüğü, Eskişehir yolu 8. km, 06520 Ankara
inci.inal@dsi.gov.tr

Cemal DİLEKTAŞLI
DSİ 5. Böge Müdürlüğü, Eskişehir yolu 8. km, 06520 Ankara
cemaldilektasli@gmail.com

Duygu ÇELİK
Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Prehistorya ve Ön Asya Arkeolojisi ABD, Ankara
sin_duygu@hotmail.com

(Makalenin geliş tarihi: 05.07.2019, Makalenin kabul tarihi: 16.12.2019)

ÖZ

Çorum ili sınırları içindeki Alaca Höyük, Hitit Çağın'da (M.Ö. 1650-1190) su kültü, tarımsal sulama ve su yönetimi açısından günümüze önemli izler bırakan tarihi bir merkezdir. Alaca Höyük'te, Anadolu'nun ilk barajlarından biri olan Hitit Gölpınar barajı 2000'li yılların başında gerçekleştirilen rehabilitasyon çalışmalarıyla gün yüzüne çıkarılmış ve 3260 yıl öncesinde olduğu gibi, sulamada kullanılabilir hale getirilmiştir. Günümüzde, Alaca Höyük çiftçileri bu barajdan sulama yapmaktadırlar. Baraj, arkeolojik kazılarla ortaya çıkarıldıktan sonra, arkeolojik bulguları geliştirmeye ve barajı izlemeye yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Ayrıca, 2015 yılında başlatılan bir rekreasyon ve arkeopark projesi ile barajın bulunduğu bölgede Hitit yaşamını canlandıran bir ortam oluşturulmuştur. Proje kapsamında peyzaj düzenlemeleri ile birlikte Hitit usulü doğal tarım alanları, Hitit arabaları ile yapılacak gezi güzergahları, yürüyüş yolları, baraj gölü kenarında seyir terasları, evler, yollar, kültür ve turizme hizmet edecek mekanlar inşa edilmiştir. Bugün için daha çok turizm yönüyle ön plana çıkan baraj ve çevresi, aslında Hititlerin son dönemindeki (M.Ö. 13. Yüzyılın ikinci yarısı) kuraklığın bir ürünü olması nedeniyle de önemini korumaktadır. Ayrıca Hititler tarafından Anadolu'nun değişik yörelerinde inşa edilen su depolama yapıları ile aynı döneme denk düşmesi nedeniyle o dönemdeki çok ciddi kuraklık ve su sıkıntısına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Alaca Höyük, kuraklık, antik Gölpınar Barajı, Çorum

RETURN TO 3260 YEARS EGO IN ÇORUM-ALACA HÖYÜK: REHABILITATION OF THE ANTIQUE HITIT DAM AND LIVING THE HITIT LIFE

ABSTRACT

Alaca Höyük, which is within the borders of Çorum province, is a historical center that presents important traces in terms of water culture, agricultural irrigation and water management from the Hittite Age (1650-1190 BC). In Alaca Höyük, one of the first dams of Anatolia, the Hittite Gölpınar dam was unearthed by rehabilitation works carried out in the early 2000s and was used for irrigation as before 3260 years. Today, Alaca Höyük farmers are irrigating their fields by the dam. After the dam was discovered by archaeological excavations, studies on improving the archaeological findings and monitoring the dam continued. In addition, an archaeopark that represents the Hittite life was created by a recreation and archaeological project in 2015. Within the scope of the project, along with landscaping, Hittite natural agricultural areas, sightseeing routes with Hittite cars, walking paths, observation terraces on the edge of the dam lake, houses, roads, cultural and tourism places were built. The dam and its environs, which are more prominent in terms of tourism for the time being, are still important because they are a product of the drought in the last period of the Hittites (second half of the 13th century BC). In addition, since it corresponds to the same period with the water storage structures constructed by the Hittites in various regions of Anatolia, it implicates to a very serious drought and water shortage.

Keywords: Hittite, Alaca Höyük, drought, antique Gölpınar dam, Çorum

1 GİRİŞ

Hititler; daha önce küçük ticaret kolonilerinin hüküm sürdüğü Anadolu'da kısa zamanda güçlü bir krallık olarak ortaya çıkan, askeri, teknolojik, ekonomik ve kültürel bir süper güç olarak tüm Anadolu'yu, Akdeniz ticaretini kontrol eden, Babil'e kadar inen, Suriye'nin yarısını egemenliği altına alan, Mısır'la, Babil'le, Yunanlılarla, Girit'le, Kıbrıs'la bağlantılar geliştiren bir imparatorluk kuran, o zamana göre görkemli kentler kuran, yazılı bir dil, etkin bir bürokrasi, yasalara bağlı bir sosyal düzen geliştiren, maden işlemede, sanatta, silah teknolojisinde ilerleyen, güçlü ordulara sahip olan, ancak bütün bunlara rağmen tarih sahnesine ilk çıkışlarından sadece 450 yıl sonra da sırlarla dolu bir biçimde ortadan kaybolan bir topluluk olarak görülmektedir [Maner, 2016].

Hitit Ülkesi'nin çekirdeğini oluşturan Çorum, Amasya, Yozgat illeri ile Tokat, Sivas ve Kayseri illerinin büyük bir kısmı [Hütteroth ve Höhfield, 2002, Yakar, 2007] Yukarı Kızılırmak havzasında bulunmaktadır. Çorum-Yozgat bölgesinde bulunan önemli Hitit yerleşimleri olan Boğazköy, Eskişehir, Alaca Höyük ve Ortaköy'de yürütülen kazılar sayesinde Hitit tarihi her geçen gün biraz daha aydınlatılmaktadır [Gavaz, 2012]. Bu bölgede Hitit yerleşimi gösteren höyüklerden küçük olanlar çiftlik köyleri, orta ve büyük boyutlu höyükler ise, kültür merkezleri olarak hizmet eden kasabalardı [Yakar, 2007]. Bilindiği üzere Anadolu topraklarının gelişmesine katkı sağlayan önemli yerleşimcilerden biri Hititlerdir. M.Ö. 2000 dolaylarında Anadolu'da yaşam alanları kurmaya başlayan Hititler, tarım ve

hayvancılığa dayanan ekonomileriyle gelişmiş bir siyasi yapı oluşturmayı başarmışlardır. Siyasal iktidarın dinsel unsurlar üzerine temellendiği bir düzeni temsil eden Hititler, kentlerini ve tapınaklarını sadece yaşamsal önemi dolayısıyla değil, aynı zamanda dini açıdan da değer arz eden su kaynaklarının yakınlarına kurmuşlardır. Bu doğrultuda Hititler, Anadolu'da karşımıza çıkan ilk su yapılarını meydana getirmişlerdir. Çünkü onlara göre su, yaşamın olduğu kadar arınmanın da ilk şartıdır [Özsoy, 2017]. Bu su yapılarının bir bölümü baraj yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hitit Dönemi'nde inşa edilen bu barajlar yukarıda bahsedildiği üzere özellikle Hitit İmparatorluğunun çekirdek bölgesi olarak adlandırılan İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölgesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede bulunan Hitit Baraj Yapıları'na Hattuša (Boğazköy) Barajları, Alacahöyük Gölpınar Hitit Barajı, Çakır Köy Hitit Barajı, Karakuyu Hitit Barajı, Köylütolu Hitit Barajı, Kuşaklı/Şarişsa Havuz Yapıları ve Havuz Höyük Havuz Yapıları örnek verilebilir [Üke, 2018]. Bu yapılardan en önemlilerinden biri olan ve halen günümüzde de kullanılan Alaca Höyük'deki Gölpınar Hitit Barajı, MÖ 1245 de inşa edilmiş olup 1930'lu yıllarda yapılmaya başlanan arkeolojik kazı ve çalışmalar sonucunda keşfedilmiştir.

Yukarıda söz edilen yapıların en güzel örneklerinden olan barajların bazıları günümüze kadar sağlam kalabilmiştir. Bunların en önemlisi ve günümüzde halen kullanılan Çorum Alaca Höyük'teki Gölpınar barajıdır. M.Ö. 1245 yılında inşa edilen baraj 1930'lu yıllarda yapılan kazılar

sırasında keşfedilmiştir. Baraj gövdesinin arkeolojik kazılarla aslına uygun olarak gün yüzüne çıkarılması ve baraj gölünün kazılarla eski haline getirilmesi ve böylece Hititlerden kalan kültür mirasına katılması 2000'li yılların başlarında gerçekleşebilmiştir. Barajın bulunduğu Alaca Höyük, Türkiye'nin en eski antik kentlerden biridir. Alaca Höyük Hitit Barajı veya Alaca Höyük Gölpınar barajı olarak adlandırılan 3265 yaşındaki baraj DSİ'nin makineli kazı ve teknik desteğiyle 15 yıl önce rehabilite edilerek Hititler döneminde olduğu gibi tarımsal sulamada kullanıma hazır hale getirilmiştir. Ayrıca, 2015 yılında gerçekleştirilen ve daha sonra uygulamaya konan bir proje ile barajın bulunduğu bölgede o zamanki Hitit yaşamını canlandıran bir ortam oluşturulmuştur (evler, yollar, kapılar, at arabaları vb) Projede ayrıca, günümüz turizmine hizmet eden seyir terasları, açık hava sergi alanları, gezinti yolları gibi mekanlar da inşa edilmiştir. Bu çalışmada, Alaca Höyük Hitit Barajının eski haline getirilmesi ve çevresinde eski Hitit yaşantısının yeniden canlandırılma hikayesi değişik yönleriyle tanıtılması amaçlanmıştır. Bugün için daha çok turizm yönüyle ön plana çıkan baraj, aslında Hitit dönemindeki iklim (kuraklık), tarımsal faaliyet, mühendislik ve kültür gibi çok yönlü konuları içinde barındırmaktadır.

2 HİTİTLER VE SU

Hititler insanların başına gelen bütün felaketlerde, hastalıklarda, hatta ülkeler arasındaki düşmanlıklarda bile tanrıların rolü olduğuna, ancak tanrıları memnun ettikleri takdirde kötülüklerden uzaklaşacaklarına inanıyorlardı. Tanrılara karşı görevlerini ise, onların tapınaklarını ziyaret ederek, onlar için ziyafetler düzenleyerek, merasimler sırasında müzik, dans ve akrobatik hareketlerle tanrıları eğlendirerek, en taze yiyecek ve içecekleri tanrılara sunarak yerine getirmekteydiler. Krallar bu sebeple yılın belirli zamanlarında düzenlenen bayramlar sırasında çeşitli merkezlerde bulunan tanrı ve tanrıçaların tapınaklarını ziyaret etmekteydiler [Sir Gavaz, 2016].

Tüm bu ritüellerde "su" dinsel alanın hemen hemen her yerinde vardı. Hititlerin tanrıları için özenle düzenledikleri bu ritüellerin ilk şartı bedensel ve ruhsal olarak arınmaktı. Çünkü arınmak tanrılara sunulan ibadetin kutsallığı açısından önem arz etmekteydi. Yani, tanrılara atfedilen tapınaklara girmek ve kurban sunabilmenin ilk şartı yıkanarak bedensel ve ruhsal temizlik yapmaktı [Murat.2012].

Hititlerin yaşamış olduğu Anadolu Coğrafyası oldukça sert iklim koşullarına sahipti. Tarım toplumu olan Hitit halkının, yaşamsal faaliyetinin

devamı için, oldukça zorlayıcı olan bu iklim ve arazi koşullarıyla baş edebilmek çok önemliydi. Buna müteakiben Anadolu'da yer alan akarsuların debilerinin az olduğu yaz aylarında su kullanımının artması ve çok olduğu kış ve bahar aylarında ise su kullanımının azalması tezatlığı düşünüldüğünde, ciddi bir su planlamasının gerektiği görülmekte ve bunun da ancak baraj inşaları ile sağlanması mümkün olabilmektedir [Uşul, 2008; Üke,2017]. M.Ö. 2. Bin yıl Anadolu coğrafyasında var olan ve geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan Hititler için su planı büyük bir önem arz etmekteydi. Ve bunu da verimli su haznelerinin önüne bir set inşa ederek başarmışlardır [Üke, 2017].

Hititlerde toprak yoğun bir şekilde işlenirdi. Ürün çeşitliliğine dayalı karma çiftçilik sayesinde riskler kontrol altına alınmaya çalışılırdı. Topraklarında farklı türlerde ürünler üretirlerdi. Bunların arasında 4 farklı tür buğday, 3 tür arpa, bezelye, fasulye, nohut, bakla, mercimek, havuç, soğan, sarımsak, pırasa, salatalık, su teresi, maydanoz, zeytin, kimyon, kişniş, incir, elma, kayısı, armut, üzüm, nar ve erik; hayvanlar arasında ise sığır, koyun, domuz, keçi, at, kaz ve keklik sayılabilir [ODTÜ, 2006; Akar vd. 2015, Akın ve Balıkcı, 2018].

Hitit metinlerine dayanarak Hititlerin ne tür doğa olayları ile karşılaştıklarını anlamak mümkündür. Hititler, yağmur, sel baskını, yer kayması, kuraklık, don, deprem gibi felaketleri yazılarında belirtmişlerdir. Bunlardan en önemlisi, Hititlerin özellikle son dönemlerinde şiddetlenen kuraklıktır. Kuraklık ve kuraklık-su kıtlığı, Anadolu'da hüküm süren pek çok medeniyetin en büyük sorunu olmuştur. Kuraklığın sonucunda, su kaynaklarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalınması, su kıtlığı sorununu insanlık tarihinin en önemli meselesi haline getirmiş, sonuç olarak toplulukların göç etmesine ve uygarlıkların çökmesine yol açmıştır. Hitit ekonomisinin son yıllarının büyük tarımsal kuraklıklarla ve dolayısıyla tarımsal üretimde büyük düşüşlerle

geçtiğine ilişkin kayıtlar vardır. Tarımsal üretimdeki bu düşüş, çok büyük ölçüde tarımsal üretime dayalı bir ekonomiyi her yönüyle etkilemiş olmalıdır. Tarımsal üretim sıkıntısının getirdiği kamu gelirleri düşüşü, bu düşüşün yarattığı savaş sanayisindeki güç kayıpları, Hitit İmparatorluğu'nun yıkılışını hazırlamıştır [Çınaroğlu ve Çelik, 2019].

Orta Anadolu topraklarının çok verimli olmaması ve sert iklim koşulları yanında, dar vadi tabanları, delta ve ovalarla yamaçta yer alan tarlalar dışında suni sulamaya dayalı bir sistemi oluşmasına imkân vermeyen coğrafi yapısı,

yağmur ve sulamanın önemini ortaya koymaktadır. Yaşadıkları bölge ve iklim şartlarında suyun önemini kavrayan Hititler bu sebeple su toplamaya yönelik barajlar, kutsal havuzlar yapmışlardır. Hititler aynı zamanda, yaptıkları su tesislerinde, suyun bereketini, arınmayı ve kendi inanç sistemlerini, doğal ya da yapay su kaynaklarında adak ve kurbanlarıyla gerçekleştirmişlerdir. Hititler Döneminde de sulamanın belirli bir sistem içerisinde gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Şüphesiz ki bu konuda bir Hitit su idaresinden bahsedilebilir. Çünkü su sisteminin düzenli bir şekilde işleyebilmesi için belli kurallara ihtiyaç duyulması kaçınılmazdır. Suya ihtiyaç duyulan bölgelere ideal şekilde su temin edebilmek için baraj ve göletlerden düzenli bir şekilde su alımı yapılmış olmalıdır. Bunlardan örneğin, Konya'ya bağlı Beyşehir İlçesi, Sadıkhacı Beldesi sınırları içerisinde yer alan Eflatun Pınar Hitit Su Anıtı, Hititler'den sonra da fonksiyonunu kaybetmeden bugüne kadar ayakta kalabilmiştir. Anıt M.Ö. 13. yüzyılın son çeyreğine (Alaca Höyük Hitit Barajından en fazla 20-40 yıl sonra) tarihlendirilmektedir. Konya'nın Ereğli ilçesinde bulunan İvriz Su Anıtı'nd elinde buğday başağı ve üzüm salkımı tutan berekettanrısı Tarhu simgelenmiştir [Bahar, 1999]. Bunlara ait fotoğraflar Şekil 1'de verilmiştir.

Bentlerle gönderilen biriktirilmiş suyun iletimi; dolaylı da olsa devlet tarafından istenen vergilerin; tarım üretiminin desteklemesinde ya da bunun gerekli ölçüde sağlanıp gerçekleştirilmesine yapılan bir katkıdır [DSİ, 2009]. Tüm bu doğrultular ve gerekçeler sonucunda ortaya çıkan Hitit Barajları, dönemin teknik özellikleri yanı sıra arazinin topoğrafik bilgisi ve hidroloji bilgisinin de üst düzeyde olduğunun bir kanıtı olmakla birlikte barajların savak bölümüne sahip olması da, bu yapıların gelişi güzel, rastgele yapılmadığının ve hidroloji mühendisliğinin gelişmiş olduğunun önemli bir göstergesidir [Üke, 2017]. Kimi yerde doğal yapı olarak karşımıza çıkan bu yapılar, kimi yerde vadi ya da çöküntü alanların önlerinin tıkanması sonucu meydana getirilen set gölleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır [Akkuş, 2007].

Hititler su idaresi konusundan, çivi yazılı belgelerinde çok az bahsetmişlerdir. Ancak, kanunlar ya da memur genelgeleri bazı ipuçları vermektedir. Bu belgelere göre göletlerin pisliklerden korunması, su kanallarının yılda en az bir kez temizlenmesi gerekmektedir. Bu tesislerin zarara sokulması durumunda, örneğin; eğer bir kişi bir meyve bahçesinin sulama sistemini bozarsa ya da bir boru çalarsa ceza verilmekteydi. Bu da işleyen bir su sisteminin Hitit Devleti için ne derece önem taşıdığını

göstermektedir. Bunların en güzel kanıtlarından birisi de Hititlerin yaptığı barajlardır. Özellikle yazılı vesikalarda kral IV. Tuthalia Döneminde, kuraklıktan söz edilir ve bu dönemde adı geçen kralın barajlar yaptırdığı bilinmektedir [DSİ, 2009]. Bunlardan biri de bu makalenin konusu olan Alaca Höyük Hitit Barajı'dır.

3 ALACA HÖYÜK HITİT BARAJI

3.1 Barajın Yeri

Alaca Höyük Hitit Barajı, Hititlerin başkenti Hattuşa'ya 28 km uzaklıkta olan Alaca Höyük'tedir. Baraj, Alaca Höyük müzesine 1 km mesafededir. Alaca Höyük, Sungurlu-Çorum karayoluna 10, Çorum'a 43 km, Ankara'ya 220 km mesafededir (Şekil 2). Baraj, bugünkü Alaca Höyük yerleşim alanna 1300 m uzaklıktadır (Şekil 3).

Alacahöyük köyüne ve ören yerine ulaşım, Sungurlu-Çorum devlet karayolundan ayrılan ve bordür taşları ile özel olarak yapılmış bir yol ile yapılmaktadır. Köy merkezinden baraj yerine ise toprak yol bulunmaktadır. Bu yollar her mevsim ulaşımına açıktır. Ören yeri, müze ve baraj bölgesine ziyaretler daha çok yaz aylarında olmasına rağmen, buraları gezip görmek çok çetin kış şartları haricinde her zaman mümkündür.

3.2 Barajın Tarihi

Alaca Höyük, Hitit Çivi yazılı belgelerinde suyu bol bir şehir olarak belirtilmiştir. Antik kent, Hititçe metinlerde Arinna, URUTÚL/PÚ-na "Pınar Şehir" olarak geçmektedir [del Monte ve Tischler, 1978]. Lokalizasyon çalışmaları ise kent Hititlerin kült merkezi olan Arinna ile özdeşleşmektedir [Erkut, 1992; Arinna=Alacahöyük eşitliği için ayrıca bkz. Alp, 2002, Haas, 1994, Gorny, 1997; Gurney, 1995; Sir Gavaz, 2012].

Ören yerinde 3260 yıllık çeşitli temiz ve atık su kanallarını görmek mümkündür. Özellikle ana atık su kanalının boyutları günümüze göre de çok görkemlidir. Bu, Hititlerin suya ne kadar önem verdiklerinin ve ne kadar bol su kullandıklarının bir başka göstergesidir. Alacahöyük Anadolu'da kurulmuş olan Hitit Devleti'nin en önemli kütsel kentlerinden biridir. Orta Anadolu'da bulunan bu antik yerleşim, 19. Yüzyıldan bu yana gezginlerin uğrak yeri olmuştur. Anadolu topraklarının ilk devletinin sakinleri Hititler, Anadolu coğrafyasında baraj olmadan yaşanılmayacağını anlayan ve bu topraklarda ilk barajları kuranlardır. Bu da antik dünyada başka bir yerde henüz görülemeyen su kullanımını bize aktarmıştır [DSİ, 2009].

MÖ 2. binyılda inşa edilen baraj ve havuz yapılarının en erken örnekleri, MÖ 16. yüzyılda

I. Hattuşili döneminde inşa edilen Hattuşa havuz yapılarıdır. Hemen sonrasında yine Hattuşa su yapıları gibi 16. yüzyılda inşa edildiği düşünülen Kuşaklı/Şarişşa'da bulunan set yapısına sahip havuz yapıları gelmektedir. Karakuyu Hitit Barajı ve Köylütolu Hitit Barajı ise, ele geçen yazıtlarından dolayı IV. Tudhaliya Dönemi'ne işaret etmektedir. Çakır Köy Hitit Barajı'na baktığımızda burada herhangi bir yazıt ve buluntu ele geçmemiştir ancak barajın inşa tarzı, diğer Hitit baraj yapılarıyla kıyaslandığında, Hitit tarzına işaret etmektedir. Burada bulguların verimsizliğinden dolayı tarihlendirmeyi güç kılarken, barajın yapım tekniği ve Hitit su

yapılarının inşasının arttığı ve kuraklıkların yaşandığı IV. Tudhaliya Dönemine işaret etmektedir [Üke, 2018]. Hitit çivi yazılı metinlerinden edindiğimiz bilgiler neticesinde kuraklığın en şiddetli yaşandığı dönem, IV. Tudhaliya dönemidir. Hitit İmparatorluk Döneminde su yapıları, başkent Hattuşa'da, I. Hattuşili Döneminde havuz inşası olarak başlayıp, IV. Tudhaliya döneminde ise yaşanan kuraklıkların yarattığı sorunlardan ötürü, bu yapılar teknik açıdan geliştirilerek yüksek su kapasiteli, set oluşumlu yapılara dönüşmüştür [Çınaroğlu ve Çelik, 2019]. Alcahöyük'teki Gölpınar barajı bunlardan biridir.

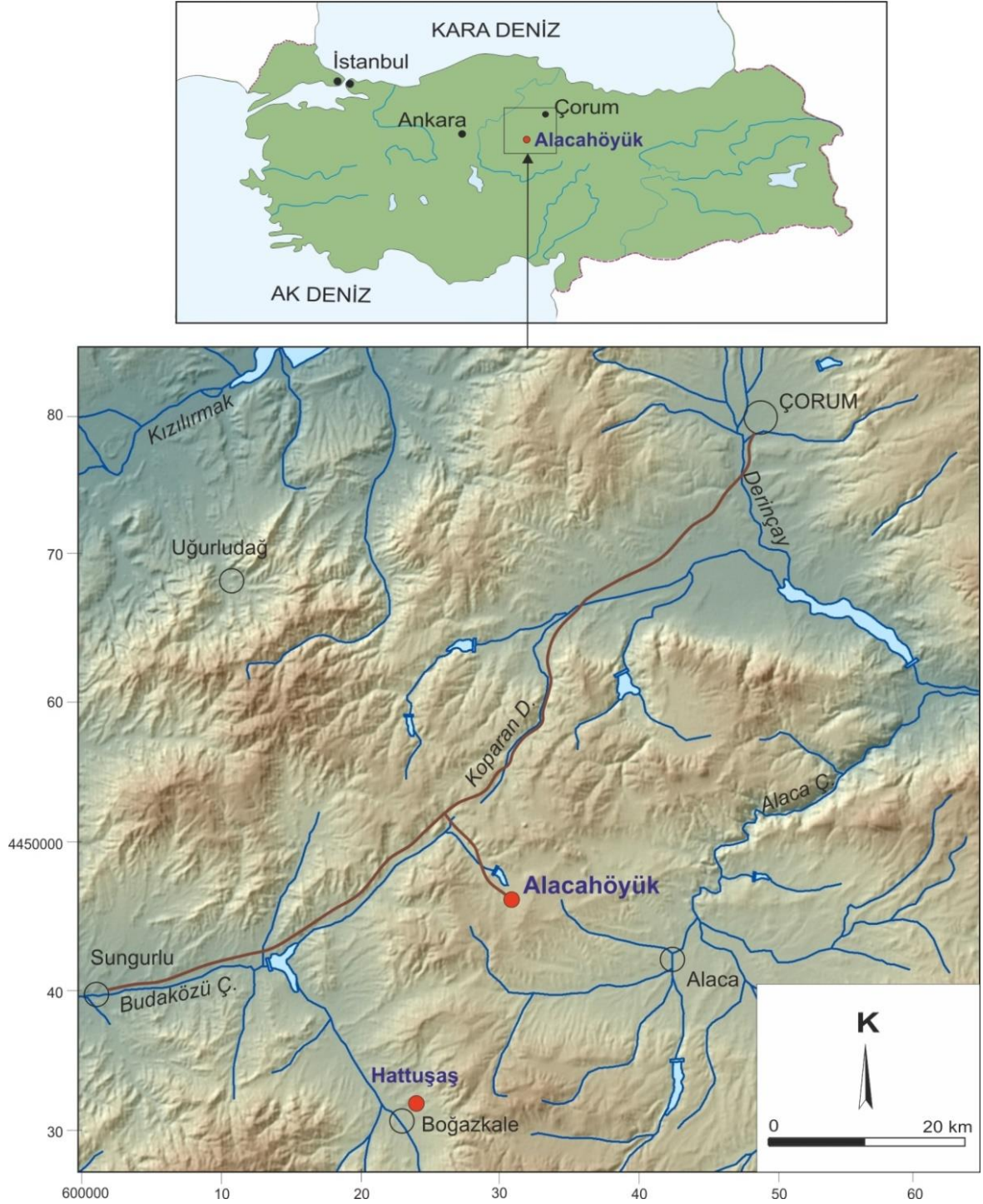
Şekil 1 - Konya-Beyşehir'deki Eflatun Pınar Hitit Su Anıtı (a,b) ve Konya'nın Ereğli ilçesinde bulunan İvriz Su Anıtı (c) (Foto: www.hititemonuments.com, dopingfix.com)

Alaca Höyük Kazısına, 1935 yılında Atatürk'ün talimatıyla başlanmış ve ilk kazı 1983 yılına kadar sürmüştür. İlk kazıları Prof. Dr. Remzi Oğuz ARIK, Dr. Hamit Zübeyr KOŞAY ve Mahmut AKOK yönetmiştir. Alaca Höyük yeni dönem kazılarına ise, 1997 yılında Prof. Dr.

Aykut ÇINAROĞLU başkanlığında ki bir ekip ile tekrar başlanmıştır [DSİ, 2009]. Alaca Höyük Gölpınar Hitit Barajının 1935 yılında keşfedilmesinden sonra baraj ve çevresinde uzun yıllar fazla bir çalışma yapılamamıştır. Söz konusu barajın kazısı, Prof. Dr. Aykut

ÇINAROĞLU başkanlığındaki bir ekip tarafından 2002–2007 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Alaca Höyük Hitit Barajı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Yüksel İnşaat A.Ş.'nin destekleri ile gün ışığına çıkarılmıştır. Ayrıca Türk Tarih Kurumu, Ankara Üniversitesi, Çorum Valiliği, DSİ 5. Bölge Müdürlüğü ve Alaca Höyük Belediyesinin katkıları ile sonuca ulaşılmasını

sağlamıştır. Baraj, arkeolojik ve makineli teknik kazılar ve düzenlemelerle ortaya çıkarıldıktan sonra da, arkeolojik bulguları geliştirmeye yönelik jeolojik, jeofizik, hidrolojik araştırmalar yapılmıştır (Çizelge 1). DSİ tarafından gerçekleştirilen bu araştırmalara ve elde edilen bulgulara bu makalenin sonraki bölümlerinde yer verilmiştir.

Şekil 2 - Alaca Höyük Hitit barajı bulduru haritası

Şekil 3 - Alaca Höyük ören yeri ve Hitit Barajının konumu [Orijinal foto: DSİ, 2009]

Çizelge 1 - Hitit Barajı gelişme takvimi

Olay	Yapan	Yıl
Barajın inşası	Hitit Kralı III. Hattuşili	M.Ö. 1245
Baraj gövdesi arkeolojik kazıları	Alaca Höyük kazı ekibi	2002-2007
Baraj gölü makineli kazıları	DSİ 5. Bölge Müdürlüğü, Çorum Valiliği, Alaca Höyük Belediyesi	2002-2007
Kaynak debi ölçümleri	DSİ 5. Bölge Müdürlüğü	2009-2017
Kimyasal örnekleme	DSİ 5. Bölge Müdürlüğü	2008 ve 2013
Jeofizik tomografi etüdü	DSİ Jeotek. ve YAS Dairesi	2014
Rekreasyon alanı ve arkeopark projesi	DSİ 5. Bölge Müdürlüğü (Ankara)	2015
Rekreasyon alanı ve arkeopark inşaatı	DSİ 5. Bölge Müdürlüğü (Ankara)	2015-2018

3.3 Barajın Yeniden Kullanılabilir Hale Getirilmesi

Daha önce, baraj gövdesi gömülü olan ve rezervuarı sediman malzeme ile dolmuş olan (Şekil 4) Alaca Höyük Hitit Barajında 2002-2007 yılları arasında yapılan çalışmalarda (Şekil 5) gövde ortaya çıkarılmış, makineli kazı ile rezervuar içindeki sediman malzeme alınarak başka yere taşınmıştır. Ayrıca, barajı besleyen tek kaynak olan Gölpınar kaynağının önü

temizlenerek düzenli akış sağlanmıştır. Kazıların başlangıcında, rezervuar içini dolduran malzemenin cinsi ve kalınlığı ve ayrıca Hititlerin baraj rezervuarı tabanına özel bir geçirimsiz malzeme döşeyip döşemediğini araştırmak amacıyla belirli noktalarda araştırma çukurları açılmıştır. Bu araştırmalarda, üstteki siyah renkli 20-25 cm kalınlığındaki torf toprağı altında ortalama 2 m derine kadar yer yer organik, killi-siltli malzeme tespit edilmiştir. Yapılan

araştırmada rezervur tabanına herhangi bir geçirimsiz malzeme serildiğine dair bir bulguya rastlanmamış, rezervuar tabanının de üstteki dolgu malzemesine benzer şekilde geçirimsiz özellikte olduğu görülmüştür. Yapılan temizlikten sonra baraj gövdesinin, andezit ve çakıltası (konglomera) türü kayaların içine oyularak yapıldığı ve taş dolgu set halindeki gövde ve diğer üç kenardan taş duvarlarla çevrelendiği anlaşılmıştır.

Barajın arkeolojik kazılarla gövdesinin ortaya çıkarılmasından sonra, sağ taraftan dipsavak şeklinde bir boşaltım kanalı oluşturulmuştur. Bu

dipsavak çalışırken gölü besleyen kaynağın önü makineli kazı ile açılarak temizlenmiş, kaynağın akışı daha düzenli hale getirilmiştir. Bütün bu işlemlerden sonra dipsavak görevini yerine getiren kanalın boşalım kotu yükseltilecek rezervaurda su biriktirilmiş ve bu dipsavak bir süre sonra dolusavak halini almıştır. Köy halkı, dolusavaktan boşalan suyu tarımsal sulamada kullanmaya başlamış, zaman zaman da boşalım kotunu düşürerek daha fazla su elde etme yoluna giderek barajdan azami faydalanma imkanı elde etmiştir. Baraj, 12 yıldır bu şekilde kullanılmaya devam edilmektedir.

Şekil 4 - Hitit Barajının iyileştirme çalışmalarına başlamadan önceki hali [Orijinal foto:DSİ 2009]

3.4 Barajın Karakteristik Özellikleri

Gölpınar Hitit barajının taş dolgu gövdesinin doğal zeminden yüksekliği yaklaşık 2 m'dir. Bendin taşları yumruk büyüklüğündedir. Alt kısımdaki taşlar daha büyüktür ve killi toprakla takviye edilmiştir. Bu bir ölçüde geçirgenliği de önlemiştir. Taşların arasında harç yoktur. Taşlar, kille desteklenerek birbirine bağlanmıştır. Taş setin doğu batı doğrultusunda genişliği 15 m'dir. Setin her iki yanında savaklar mevcuttur. Bu savaklardan bir tanesi günümüzde de işlevini korumaktadır. Diğer ise, köylüler tarafından tahrip edilmiştir. Savağın içerisinden gelen su, setin üzerinde 1 m seviye farkıyla iki ayrı kanala girmektedir. Su, bu kanallardan, setin üzerindeki asıl kanala geçmektedir. Uzunluğu yaklaşık 130 m (kret uzunluğu) olan taş setin ortasında bir dinlendirme ya da depolama havuzu vardır (Şekil 6, 7). Taş dolgu setin ortasında bulunan

bu havuzun genişliği 8 m'dir. Havuzun tabanı da kille kaplanmıştır. Bendin batı yönünde, suyun aktığı yönde ortadaki havuzun kenarında üç adet sunak şeklinde heykel ya da kitabe kaidesi açığa çıkartılmıştır. Dışa doğru hafif eğimli olan kaidelerinden birisi kum, ikincisi kireç, üçüncü kaide ise andezittendir. Her üç kaidenin de üstünde dışa doğru 20 cm yüksekliğinde yükselti mevcuttur. Barajın gövde kısmının derinliği orta da 2,5 m'dir. Dikdörtgen şekline yakın su havzasının boyutlarında yaklaşık 100 x 110 m 'dir (Çizelge 2). Bu haliyle Alaca Höyük Hitit Barajı, 25.000 metreküp su tutabilmekte ve yaz kış savakdan suyu Alaca Höyük'lülere sulama amaçlı göndermektedir [DSİ, 2009, Çelik, 2008]. Alaca Höyük kazı ekibi ile yapılan çalışmalarla eski kanal güzergahları tespit edilerek haritalanmıştır (Şekil 8). Kaynak suyunun çıktığı kayalar üzerine yerleştirilmiş, güçlü bir duvar

açığa çıkarılmıştır. Bu duvarın doğu taraftaki dik yamaçtan gelen akıntıyı engellemek amacıyla yapılmış olabileceği Alacahöyük kazı ekibi

tarafından düşünülmektedir [Çınaroğlu ve Çelik 2019].

Şekil 5 - Hitit barajı kazı çalışmalarından bazı görüntüler (Foto: Aykut Çınaroğlu, Duygu Çelik)

Barajın rezervuru temizlenirken, bir stel kaidesi ve hiyeroglif yazıta ait bir taş parçası da bulunmuştur. Hiyeroglifli yazıt parçasını inceleyen kazı filologları bunun, tanrıça Hepat'la ilgili bir kitabenin parçası olduğunu bildirmişlerdir. Yazıtın üzerinde "Tanrıça" ve "Hepatu" adının okunması, barajın tanrıça Hepat'a atfen yapıldığını göstermektedir. Hititolog Sedat Erkut'un verdiği bu bilgiler doğrultusunda, bu barajın III. Hattuşili Dönemi'nde inşa edilmiş olabileceğini özellikle vurgulamış ve Hepat'ın Hitit panteonunda kabul

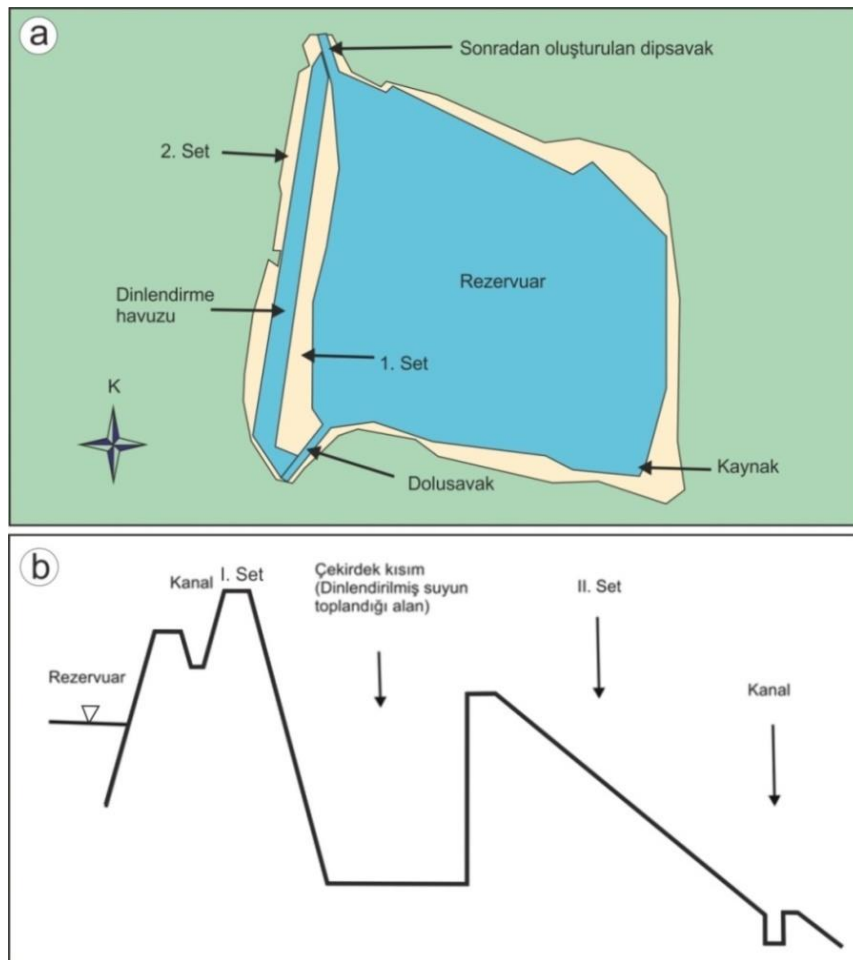
gördüğü ve Arinna'nın Güneş Tanrıçası ile eşitlendiği dönemin, Puduhepa'nın kraliyet kraliçesi olarak tahta geçtiği dönemde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Bu sebeple de Tanrıça Hepat'ın panteondaki yerini sağlamlaştırmak ve Hatti Ülkesi'nde kabul görmesini hızlandırmak amacı ile birçok yapıda ismi geçmekte ya da tasviri yapılmaktadır. Böyle düşünüldüğünde yapının III. Hattuşili dönemine tarihlenmesi çok daha uygun olmaktadır [Üke, 2018; DSİ, 2009].

Çizelge 2 - Alaca Höyük Hitit Barajı genel karakteristikleri (DSİ, 2009)

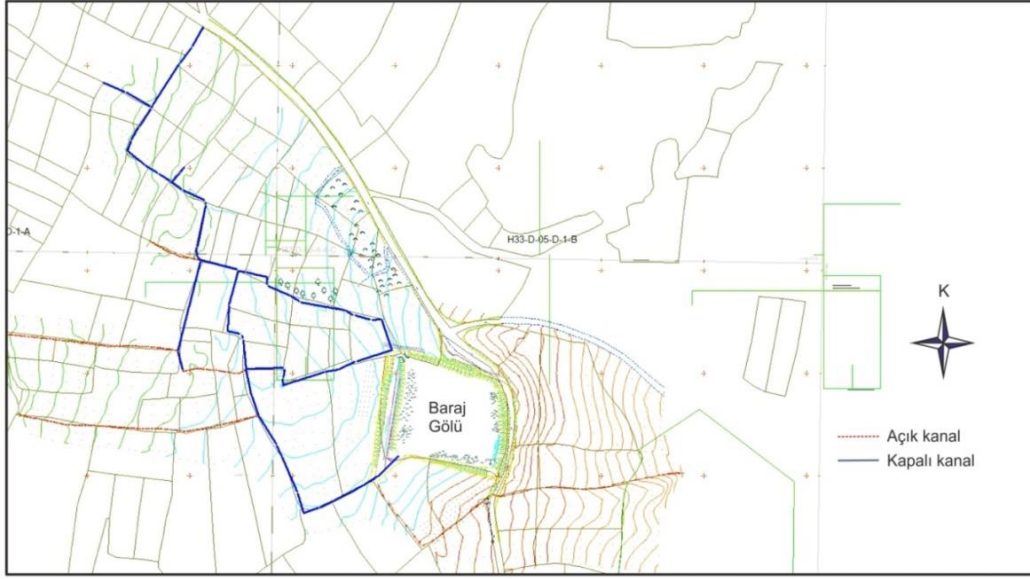
Barajın yeri	Alaca Höyük'ün 1,3 km doğusu
Baraj Yağış Alanı	0,1 km ²
Su kaynağı	Gölpınar kaynağı
Maksimum, minimum ve ortalama akım	25, 1, 8,5 l/s
Yıllık ortalama yağış	388,4 mm
Gövde yüksekliği	2,5 m
Kret uzunluğu	100 m
Göl alanı	11000 m ²

Şekil 6 - Hitit Barajının kazılardan sonraki görüntüsü (Foto: Ahmet Apaydın, Tarih: 17.4. 2008)

Şekil 7 - Hitit barajının ana unsurlarını gösteren kroki (a) ve gövde en kesiti (b) [DSİ, 2009]

Şekil 8 - Hitit Barajı sulama alanında bugünkü kalıntılara göre kanal güzergâhları (kanallar Prof. Dr. Aykut Çınaroğlu tarafından belirlenmiş, DSİ 54. Şube Müdürlüğü tarafından haritalanmıştır)

3.5 İklim ve Su Kaynağına Ait Bilgiler

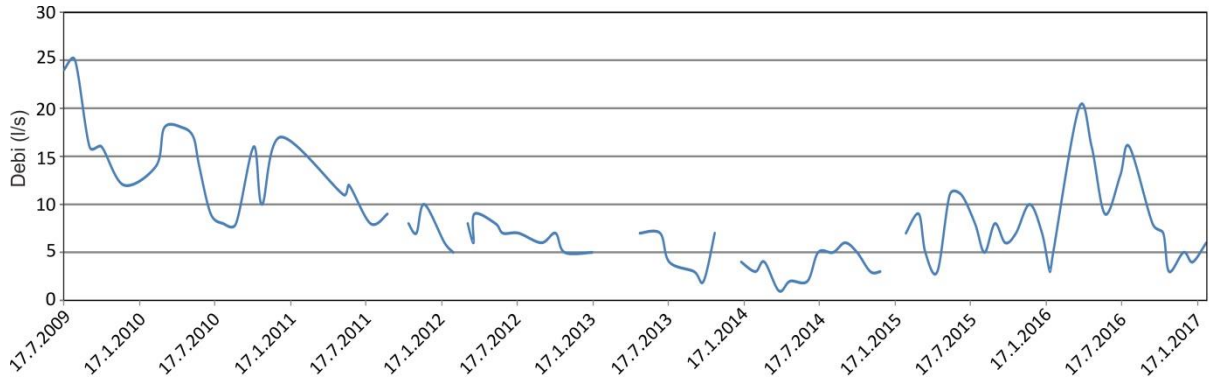
Antik Gölpınar barajının bulunduğu bölge İç Anadolu Bölgesinin kuzey bölümündedir. İç Anadolu'ya özgü yarı-kurak karasal iklimin hüküm sürdüğü bölgede, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Kuş uçuşu 20 km doğuda bulunan Alaca DİM meteoroloji istasyonu verilerine göre yıllık ortalama yağış 375 mm, ortalama sıcaklık 9,7 oC'dir. En yağışlı ay Mayıs, en kurak ay Temmuz ve Ağustos'tur. Kaydedilen minimum yıllık yağış 222 (2001 yılı), en yüksek yağış 475 (1983 yılı) mm'dir.

Gölpınar barajı rezervuarı bir vadi içinde bulunmamakta, yamaçtan boşalan Gölpınar kaynağının önündedir. Hititler Dönemi'nde Alacahöyük Gölpınar Barajı'nın kaynağı önünde bulunan düz alanın, kazılar sonucu derinleştirilerek bir rezervuar oluşturulduğu ve rezervuarın kenarlarının eğimli şevler halinde düzenlendiği yapılan arkeolojik çalışmalarla sonucunda gözlemlenmiştir. Barajın iyileştirilmesi için yapılan çalışmalardan önce, yamaçlardan yağmur ve rüzgarlarla gelen malzemenin rezervuarı doldurduğu, sadece kaynağın akışına izin veren sığ ve düzensiz bir arkin (akış yönüne göre sağ tarafta) işlevini uzun yıllardır sürdürdüğü anlaşılmaktadır. İyileştirme çalışmalarından sonra, kabaca 100*100 m ebadında bir kare şeklinde olan rezervuarın dört bir tarafı dike yakın şevlerden ibarettir. Rezervuarın menba kısmında,

kaynağın çıktığı tarafta, göl su seviyesi ile doğal topoğrafya arasında az 3-4 m kot farkı bulunmaktadır. Baraj rezervuarının güneydoğu kenarından boşalan kaynak, rezervuarın DSİ tarafından makineli kazı ile temizlenmesi ve hacminin genişletilmesi sırasında yine makineli kazı ile önü açılarak geliştirilmiştir.

Kaynak az çakıllı kil-kum karışımından oluşan Pliyosen çökelleri ile altındaki ofiyolitlerin (serpantinitle) dokanağından boşalmaktadır. Kaynağın beslenme kotu 1125-1180 arasındır. Kaynak, çıktığı yerden itibaren rezervuara girmekte olup, olduğu yerde debisi ölçülememektedir. Ancak rezervuarın kuzeybatı köşesinde bulunan dolusavakta 2009-2017 yılları arasında yapılan aylık debi ölçümlerine göre (Şekil 9) maksimum debi 25 l/s, minimum debi 1 l/s, ortalama debi 8.5 l/s dir. Ölçülen debiler gölete kaynaktan giren suyun buharlaşma-terleme kayıplarından sonra kalan kısmıdır.

Göleti besleyen kaynaktan 20 Mayıs 2013 tarihinde alınan su örneğinde DSİ laboratuvarında yapılan kimyasal analiz sonuçları Çizelge 3'te verilmiştir. Buna göre kaynağın suyu kalsiyum-bikarbonat tip olup, Na ve Cl içeriği epeyce düşüktür. Elektrik iletkenlik (EC) 35,9 mS/cm, Sodyum Absorbsiyon Oranı (SAR) 0,20, sulama suyu sınıfı T2A1 (ABD Tuzluluk Lab. Diyagramında tuzluluk 2. Sınıf, alkalilik 1. Sınıftır) ve bor içeriği çok düşüktür (<0,05 ppm). Buna göre göletin suyu sulamaya çok uygundur.

Şekil 9 - Gölpınar kaynağı debi hidrografı

Çizelge 3 - Alaca Höyük Hitit Baraj kaynağı kimyasal analiz sonuçları (örnekleme tarihi: 20.05.2013)

pH	EC mS/cm	Na mg/L	K mg/L	Ca mg/L	Mg mg/L	CO ₃ mg/L	HCO ₃ mg/L	Cl mg/L	SO ₄ mg/L	%Na	SAR	Sulama suyu sınıfı	B (ppm)
7,67	35,90	6,29	0,77	52,71	12,80	0,00	204,35	3,12	7,78	6,78	0,20	T ₂ A ₁	0,05

3.6 Jeofizik Etütlere Göre Yeni Bulgular

Alaca Höyük Hitit Barajında 2002-2007 yılları arasında yapılan arkeolojik ve makineli kazı çalışmaları ile baraj ortaya çıkarılarak yeniden kullanılır hale getirilmiş, barajın sulama sahasındaki kalıntılara göre kanal güzergahları belirlenerek haritalanmıştır. Bunun yanında, baraj gövdesi ve rezervuar çevresinde arkeolojik kalıntıların varlığına yönelik olarak, Alaca Höyük kazı başkanlığı ile yapılan çalışma kapsamında DSİ 5. Bölge Müdürlüğü tarafından jeofizik elektrik öz direnç etüdü önerilmiştir. Kazı başkanlığının istediği yerlerde (Şekil 10). 2013 yılında yapılan Jeofizik ölçüler 8 kanallı yer öz direnç/lp aleti (SuperSting R8/IP 8-kanal yer öz direnç/IP aleti) ile alınmıştır (Şekil 11). 8 kanallı yer öz direnç/IP aleti (SuperSting R8/IP) ve çoklu elektrot sistemi (84 adet sabit elektrot) ile 2 Boyutlu Rezistivite (Tomografi) yöntemi kullanılarak Dipole-Dipole elektrot dizilimi ile ölçüler alınmıştır. 07.05.2013- 09.05.2013 tarihleri arasında toplam 17 hatta yapılan tomografi ölçümlerinde elektrot aralığı bir metredir. Ölçümler üç bölgede gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, baraj gövdesinin sağ tarafının hemen masbaında gövde eksenine paralel hatlar (HG hatları), ikincisi baraj rezervuarının kuzeyinde, yine kıyı çizgisine paralel hatlar (HS hatları) ve üçüncüsü rezervuarın güneyinde, kıyı çizgisine 45o açı ile uzanan hatlardır (HT hatları).

Alınan iki boyutlu rezistivite ölçülerinin EARTHIMAGER Görüntüleme Programı (Earthimager 2D Resistivity Inversion Software) ile bilgisayarda en küçük kareler (sonlu eleman

ve sonlu farklar) yöntemi kullanılarak kesitler elde edilmiştir [DSİ 2013]. Şekil 12'de görüldüğü gibi bu hatlarda başlangıçtan (güney uçtan) itibaren 18-26 metreler arasında yaklaşık 1 m-2 m derinliğe kadar bir anomali gözlenmiştir. Zeminden 50-60 cm'den başlayıp 5 m derinliğe kadar uzanan anomalinin boyutları hatlara göre farklıdır. Bu bilgilere göre, arkeolojik kazıların bu bölgeye yönlendirilmesi önerilmiştir. Çalışma yapılan diğer hatlarda kayda değer bir anomaliye rastlanmamıştır.

4 HITIT BARAJI REKREASYON ALANI VE ARKEOPARK PROJESİ

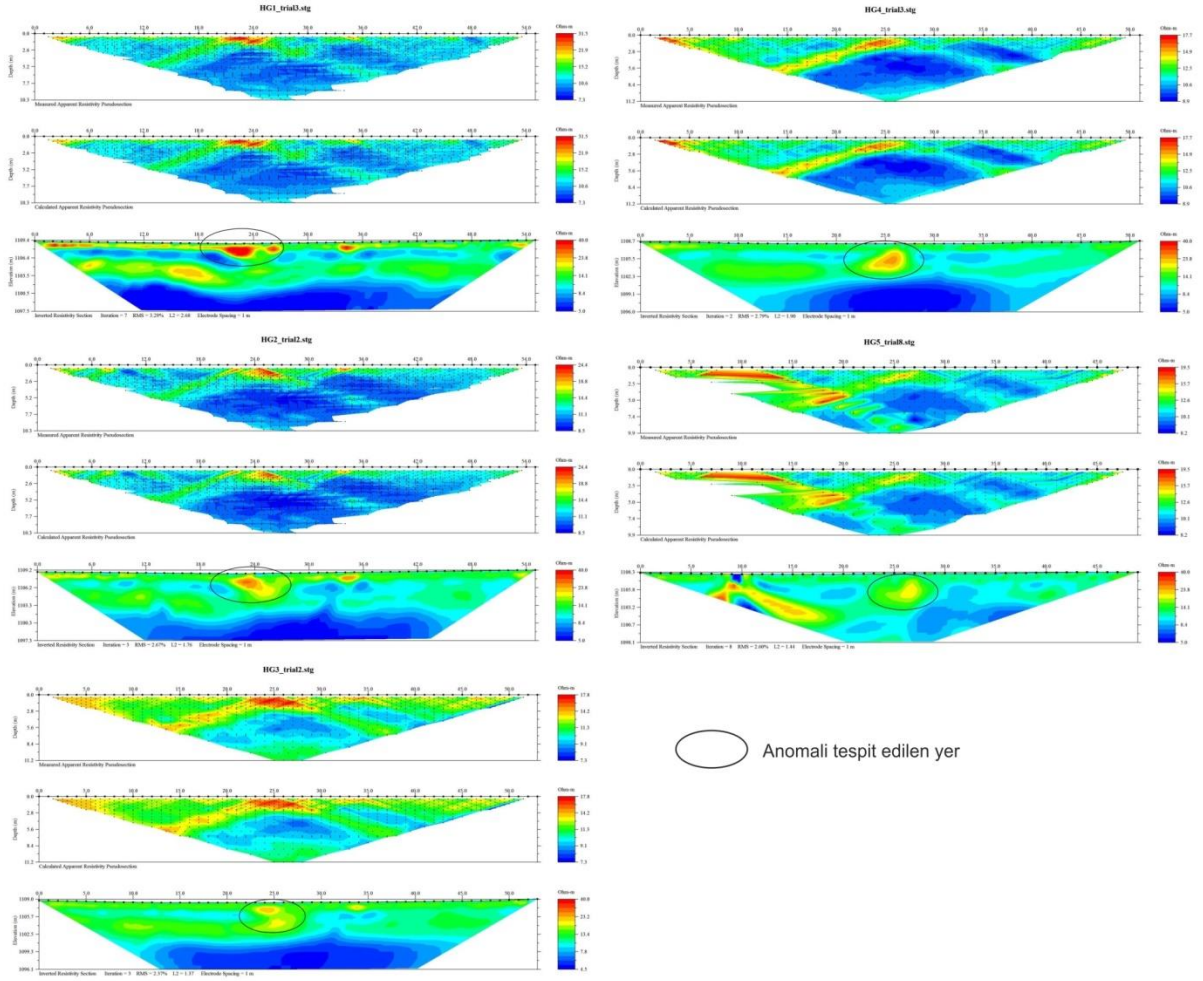
Dünyada hala işlevini sürdüren en eski baraj olarak bilinen Alaca Höyük Gölpınar Hitit Barajı çevresinde Alaca Höyük Kazı Başkanlığının önerisi ile DSİ Genel Müdürlüğü tarafından bir rekreasyon ve arkeopark projesi (Şekil 13) uygulamaya konmuştur. Proje ile Hitit Barajı ve çevresinin rehabilite edilerek turistik gezilere olanak sağlayacak ve o zamanki Hitit dönemini yansıtacak şekilde yeniden düzenlenmesi hedeflenmiştir. Proje kapsamında bu amaçla, Hitit Barajı ve çevresinin rehabilite edilmesi, yani iyileştirilmesi, turistik gezilere olanak sağlayacak şekilde düzenmesi ve yapılması düşünülen kazı çalışmaları için uygun fiziksel koşulların sağlanması amaçlanmıştır. Proje alanı 277 dekadır [DSİ Vakfı, 2016]. Projeye göre kabaca 28 ha büyüklüğündeki proje alanının 11 ha'lık kısmı baraj bölgesi ve antik su kanallarının araştırılacağı kazı çalışmaları için ayrılması kararlaştırılmıştır.

Şekil 10 - Alaca Höyük Hitit Barajı jeofizik tomografi etüdü ölçü hatları [DSİ, 2013]

Şekil 11 - Alaca Höyük Hitit Barajı gövdesi altında yapılan ölçümlerden bir görüntü [DSİ, 2013]

Şekil 12 - Alaca Höyük Hitit Barajı HG1, HG2, HG3, HG4 ve HG5 tomografi kesitleri [DSİ, 2013]

28 ha olan proje alanının 17 ha'lık kısmında altyapı çalışmaları, peyzaj düzenlemeleri ve mimari ünitelerin tasarımı ve konumlandırılması için ayrılmıştır.

2015 yılında tamamlanan proje kapsamında baraj etrafında çevre ve peyzaj düzenlemesi (Şekil 14, 15), Hitit arabaları ile yapılacak gezi yolları, baraj ve kazı alanları için seyir terasları, Hitit dönemini yansıttacak eser reflikaları, laboratuvar, Hitit usulü doğal tarım alanları, Hitit yemeklerinin sunulacağı restoran, atölyeler, serge salonları ve Alaca Höyük Kazıları Araştırma Merkezinin yapımı bulunmaktadır. 2016 yılında başlayan projenin inşaatı 2018 yılında tamamlanmıştır (Şekil 16, 17). Proje kapsamında yukarıdakilerle birlikte Hitit ormanı, yürüyüş bantları, araç park alanları, güvenlik mekanları, teknik odalar, kütüphane, çalışma odaları, mini konferans salonu, satış büfeleri, 10 kadın, 10 erkek misafirin konaklayabileceği yatakhane, yemekhane, 2 adet Hitit evi modelinde seramik ve taş işçiliğini tanıtan

atölyeler de bulunmaktadır [EKODENGE 2015, DSİ Vakfı, 2016]. Tüm yapıları Hitit mimarisine uygun olan proje alanının enerji ihtiyacının güneş enerjisiyle karşılanması planlanmaktadır.

5 SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Türkiye'nin ilk milli kazı alanı unvanına sahip olan Alaca Höyük'te Hititler tarafından yaklaşık 3260 yıl önce kuraklığa karşı inşa edilen Gölpinar Hitit barajı, işlevini tekrar kazanan en eski baraj olması ve o döneme ait birçok bilgiyi günümüze ulaştırması açısından önem taşımaktadır. Baraj, 2002-2007 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik kazılarla gün yüzüne çıkarılmış ve Hititler döneminde olduğu gibi sulamada kullanılır hale getirilmiştir. Baraj, bir akarsudan değil, Gölpinar kaynağından beslenmektedir. 2009-2017 yılları arasında aylık periyotta yapılan ölçümlere göre debisi 25 l/s ile 1 l/s arasında değişen kaynak kuraklığa karşı son derece duyarlıdır. Gölpinar Barajının, M.Ö. 13. yüzyılın ikinci yarısında şiddetini artıran

kuraklığa karşı büyük önem arz eden bir su tesisi olduğu düşünülmektedir. Debisinin ölçüm yapılan 8 yıl boyunca 25 kat değişebilen bu

kaynağın korunması için beslenme alanının yapılaşmadan ve kirleticilerden korunması gerekmektedir.

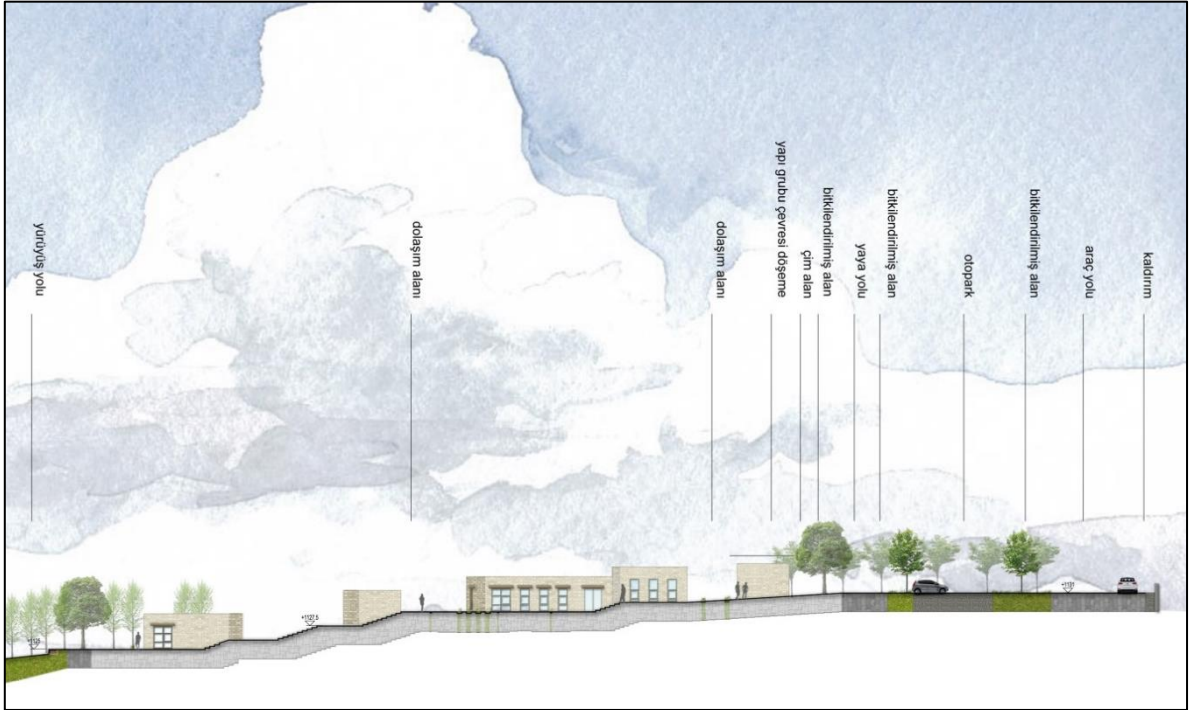
Şekil 13 - Alaca Höyük Hitit Barajı Rekreasyon Alanı ve Arkeopark Projesi [EKODENGE, 2015]

Alaca Höyük Gölpinar Hitit Barajı çevresinde Alaca Höyük Kazı Başkanlığının talebi ile DSİ Genel Müdürlüğü tarafından uygulamaya konan bir rekreasyon ve arkeopark projesi ile Hitit Barajı ve çevresinin rehabilite edilerek turistik gezilere olanak sağlayacak ve, o zamanki Hitit dönemini yansıtacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Proje kapsamında inşa edilecek yapıların ve peyzaj düzenlemelerinin tamamı,

sürdürülebilirlik ve çevre dostu kriterleri en yüksek standartlarda olacak şekilde tasarlanmıştır. Yapılarda Hitit dönemini yansıtacak doğal taş, kerpiç, ahşap gibi doğal malzemeler kullanılmıştır. Proje ile, 19. Yüzyıldan beri turistlerin uğrak yeri olan Alaca Höyük'te bulunan Gölpinar Hitit Barajı ve çevresinin canlandırılıp, cazibe merkezi dönüştürülmesi amaçlanmıştır.

Şekil 14 - Projeye göre baraj çevresindeki peyzaj düzenlemesi ve yürüyüş yollarının temsili görüntüsü [EKODENGE, 2015]

Şekil 15 - Projeye göre peyzaj düzenlemesi ve bazı yapıların temsili kesit görüntüsü [EKODENGE, 2015]

Ayrıca, M.Ö. 1245 yıl önceki baraj inşaat tekniğinin ziyaretçilere gösterilmesi ve arkeoloji öğrencilerine bilimsel araştırma imkanı tanınmasının yanında, Alaca Höyük kazılarında ortaya çıkarılan Hitit eserlerinin replikalarının sergilendiği ve doğal tarımın yapıldığı açık hava müzesi özelliğine de sahip olacaktır.

Günümüzde yılda yaklaşık 35 bin turist sayısına ulaşan Alaca Höyük'teki ziyaretçi sayısının projenin tamamlanması ile 100 bine

ulaştırılması hedeflenmektedir. Proje ile ziyaretçilere Hititlerin sosyal yaşantısının tanıtılması ve onların geçmişe götürülmesi hedeflenmekle birlikte dinlenme, eğlenme hatta öğrenme imkanı da sunulacağından, yöre ve ülke turizmi için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Ancak bunun için iyi bir tanıtma ile birlikte iyi bir koruma ve yönetim planı oluşturulması ve uygulamaya konması gerekmektedir.

Şekil 16- Hitit Barajı Rekreasyon Alanı ve Arkeopark Projesi inşaatı ilerlerken çekilen görüntüler (Foto: DSİ 5. Bölge Müdürlüğü.ftp)

Şekil 17 - Hitit Barajı Rekreasyon Alanı ve Arkeopark Projesi kasamında inşa edilen yapılardan yakın görüntüler (Foto: DSİ 5. Bölge Müdürlüğü.ftp)

6 TEŞEKKÜR VE ANMA

Gölpınar Hitit Barajının ortaya çıkarılmasında büyük çabaları olan Alaca Höyük kazı ekibi ile projede emeği geçen DSİ personeline teşekkürlerimizi sunarız. Bu makalenin yazarlarından Prof. Dr. Aykut ÇINAROĞLU, makale hakem incelemesinde iken 5 Kasım 2019 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Vasiyeti üzerine, uzun yıllar kazı başkanı olarak görev yaptığı Alacahöyük'te toprağa verilmiştir. Kendisine şükranlarımızı sunuyor, rahmet diliyoruz.

7 KAYNAKLAR

[1] Akar Şahingöz, S., Akbulut, B.A, Örgün, E., .2015, Hititler Döneminde Beslenme ve Mutfak Kültürü, III. Uluslar arası Halk Kültürü Sempozyumu, Ankara, s: 392

- [2] Akın, G. ve Balıkçı, E., 2018, Anadolu'nun Gizemli İmparatorluğu Hititlerde Beslenme ve Mutfak Kültürü (The Nutrition and Culinary Culture in the Mysterious Empire of Anatolian Hittites), Journal of Tourism and Gastronomy Studies/jotags, s: 278
- [3] Akkuş, A. 2007, Genel Fiziki Coğrafya, İstanbul, Nobel Basımevi, s:106
- [4] ALP, S., 2002, Hitit Güneşi, Ankara, TÜBİTAK, s:38
- [5] Bahar, H., 1999, Demir çağında Konya ve çevresi, 975-94056-2-8, Selçuk Üniv. Yayını, Konya. 158 s
- [6] ÇELİK, D., .2008, "Alacahöyük Hitit Barajı", Aykut Çınaroğlu'na Armağan, s: .87-105